

DOI: 10.32347/2786-7269.2026.16.704-717

УДК323

Степанюк І.Л.,

Stepaniuk_il-2022@knuba.edu.ua, ORCID: 0009-0003-6055-4451,
Київський національний університет будівництва і архітектури

НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Система надання житлово-комунальних послуг є вагомим чинником формування відносин між владою та громадянами. Це було підтверджено актуальними подіями в Україні в контексті російсько-української війни. Водночас донедавна розвиток системи надання цих послуг розглядався переважно представниками економічної науки та галузі публічного управління. Метою статті є аналіз основних напрямів взаємозв'язку сфери житлово-комунальних послуг та формування політичних відносин в українському суспільстві. Проведене дослідження свідчить, що взаємодія цих сфер має характер не лише policy, а й politics. Система надання житлово-комунальних послуг є майданчиком взаємодії інтересів різних соціальних груп, які актуалізуються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, політичних партій, громадських організацій. Характер політики та ситуації у цій сфері залежить від того, чи усвідомлюються житлово-комунальні послуги лише як ринковий товар або також як суспільні блага, а відтак на них поширюється, зокрема, принцип соціальної справедливості. Проаналізовано формування нормативно-правових та організаційних засад політики у сфері надання житлово-комунальних послуг на державному, регіональному та муніципальному рівнях. Це формування відбувалось в процесі становлення державної незалежності, переходу від неоліберальних до інституційних реформ на зламі ХХ-ХХІ ст. Також вагому роль відіграють розвиток галузевих політик – антимонопольної, енергоефективності тощо. Значно прискорили реформи Революція Гідності та російсько-українська війна. Також розвиток системи надання житлово-комунальних послуг як чинника суспільно-політичних відносин залежить від міжнародних відносин України. Активним суб'єктом цього розвитку в останні роки стала світова спільнота, міжнародні організації.

Ключові слова: житлово-комунальні послуги; соціально-політичні відносини; державне управління; регіональне управління; політичні партії; неурядові організації; децентралізація; місцеве самоврядування; міжнародні організації.

Актуальність дослідження розвитку сфери надання житлово-комунальних послуг (далі – ЖКП) не викликає сумнівів. Проблемним може виглядати зв'язок цієї тематики з політичною сферою. На нашу думку, цей зв'язок є щільним. І не лише тому, що житлово-комунальне господарство (далі – ЖКГ) є об'єктом державної політики та діяльності органів місцевого самоврядування, які формуються політичними акторами. У цій сфері існують соціально-економічні, правові та інші відносини, які потребують регулювання. Підприємства, які спеціалізуються на наданні ЖКП, та структури управління ЖКГ, є посередницькою ланкою між владою та громадянами. Вони формують ставлення останніх до влади. Розвиток цієї сфери пов'язаний з напрямками розвитку суспільства та функціонуванням громадянського суспільства. На це впливають також особливості регіональної політики держави та суспільства. Відтак розвиток сфери надання ЖКП та політичної сфери взаємопов'язані.

Аналіз публікацій. У 2000-тих рр. з'явилися перші монографії, де досліджувався розвиток ЖКГ, сфери надання ЖКП. Їх авторами були О. Димченко, І. Драган, Т. Качала, О. Поважний, О. Попов та ін. Їх поява була пов'язана з прийняттям законів про ЖКП, про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ) та ін., ухваленням програми реформування ЖКГ. В. Куйбіда вивчав дану сферу в контексті аналізу місцевого самоврядування. А. Кузнецов та С. Бовдуй досліджували напрями та механізми реформування ЖКГ, В. Рибачук – процес становлення ЖКГ в умовах ринкової економіки.

Новий сплеск досліджень припав на період після Революції Гідності та був пов'язаний з ухваленням закону про управління правом власності у багатоквартирному будинку, з суспільними дискусіями щодо необхідності реформи житлової політики, які були стимульовані, зокрема, появою численної категорії внутрішньоопереміщених осіб, вимогами ЄС щодо розвитку циркулярної економіки тощо. В цей період проблеми розвитку сфери ЖКП досліджували Д. Бізонич (інститути управління ЖКГ), В. Величко та С. Гайденко (управління підприємствами ЖКГ), Ю. Голодник (вдосконалення управління ЖКГ), В. Кузнецов (закордонний досвід управління), Я. Куц (особливості держуправління ЖКГ, закордонний досвід), В. Лойко та С. Маляр (організаційно-економічний механізм розвитку ЖКГ), В. Лук'янов (управління регіональними комплексами з надання ЖКП), Ю. Мохова та І. Гордієнко (особливості держрегулювання ЖКГ), М. Наріжний (система публічного управління ЖКГ) та ін.

Слід сказати, що ці та інші дослідники переважно представляють економічну науку або галузь публічного управління. Політологи на цей об'єкт не звертають належної уваги. Проте у працях дослідників, особливо

публічноуправлінців, є цінні думки щодо державної політики у цій сфері, однак вони повною мірою не розкривають зв'язок її розвитку з функціонуванням політичної сфери.

Мета статті полягає в аналізі основних напрямів взаємозв'язку сфери надання житлово-комунальних послуг та формування політичних відносин в українському суспільстві.

Методи та методологія. Використовувались структурно-функціональний та інституційний підхід. Щодо останнього застосовувались методи нормативного інституціоналізму та інституціоналізму раціонального вибору. Залежність розвитку системи ЖКП від політичних змін вивчалась за допомогою хронологічного методу.

Виклад основного матеріалу. Д. Бізонич під ЖКГ розуміє «галузь сфери послуг і найважливішу частину територіальної інфраструктури, що визначає умови життєдіяльності людини, насамперед комфортності житла, його благоустрій, якість і надійність надання послуг транспорту, зв'язку, побутових та інших послуг, від яких залежить стан здоров'я, якість життя та соціальний клімат у населених пунктах. [1] Воно є важливим показником невирішених технологічних, економічних, соціальних проблем. [9, с. 58]

Вперше сфера ЖКП була регламентована законом у 2004 р. Наразі він втратив чинність й діє закон 2017 р. В ньому ЖКП визначаються як «результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та/або перебування осіб у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, що здійснюється на підставі відповідних договорів про надання житлово-комунальних послуг». [11] Я. Куц зазначає, що рівень задоволення населення станом житлово-комунального обслуговування є оцінкою діяльності влади та органів місцевого самоврядування. [6] На початку 2000-тих рр. було проведене соціологічне опитування, коли громадянам задавали питання про те, що може вивести їх на акції протесту проти влади. На першому місці були саме перебої з постачанням ЖКП, зокрема теплоенергії та газу.

На думку В. Рибачука, розвиток ринку ЖКП із питання «місцевого значення» перетворилося на ключове питання державної політики. [15] На перший погляд, це цілком зрозуміло. Але в історії України воно стало предметом політичних дискусій. Один з президентів виніс питання про стан сфери надання ЖКП на розгляд РНБО. Рішення викликало критику опозиції, яка вважала, що це питання не належить до сфери нацбезпеки.

У 2017 р. В. Лук'янов у своєму PEST-аналізі називає такі політичні фактори розвитку ЖКГ регіонів: недосконалість правової бази; відсутність належної реалізації розробленої програми реформування; відсутність єдиного

постійного органу влади, спроможного реалізувати напрямки реформування; недостатність фінансування з боку держави; відсутність підтримки органів регіональної влади щодо розвитку комунальних підприємств. [8, с. 209] Також він визначив соціокультурні фактори, які теж є об'єктом політичного впливу: тенденція зниження освіченості населення; недостатність кваліфікованих робітничих та управлінських кадрів; негативну демографічну ситуацію: зростання населення пенсійного та передпенсійного віку, підвищення смертності і захворюваності; зміни законодавства у соціальній сфері (пенсійна реформа тощо); рівень задоволеності споживачів послуг і ставлення до їх оплати; постійну критику галузі з боку ЗМІ тощо. [8, с. 209]

Д. Бізонич вважає, що причиною незадовільного стану ЖКГ є недосконала система управління. Зокрема, тут діють понад 10 законів, Загальнодержавна програма реформування і розвитку ЖКГ, кілька десятків постанов уряду. Відсутній єдиний нормативний акт, який би регулював відносини між усіма суб'єктами галузі. [1]

Погіршення ситуації було викликане повномасштабним вторгненням РФ. На думку М. Наріжного, управління ЖКГ потребує уваги внаслідок таких наслідків бойових дій: руйнування майна; нестачі працівників ЖКГ, частина яких мобілізована; проблем з оплатою ЖКП; труднощів з впровадженням технологічних досягнень, інновацій та інвестицій. [10, с. 257]

Я. Куц визначає механізм управління сферою ЖКП як «багаторівневу ієрархічну систему взаємопов'язаних ... елементів (державні, регіональні та місцеві органи управління, житлово-комунальні підприємства, обслуговуючі компанії, власники житла та їх громадські об'єднання), а також способів їх взаємодії (інтеграція, кооперація), під впливом яких гармонізуються економічні інтереси держави, власників житлового фонду, підприємств житлово-комунальної сфери, суспільства в цілому». [6]

Політологічні аспекти сфери ЖКП в т.ч. залежать від підходу до суті послуг. Одні дослідники дотримуються «ринкової концепції». На нашу думку, цей підхід визначається не стільки реаліями економічної політики, скільки матрицею негативного ставлення до командно-адміністративних методів управління ЖКГ в радянські часи. Так, Ю. Лега, Т. Качала та Н. Чечетова визначають, що тривалий час в управлінні галуззю домінував адміністративно-відомчий механізм, який не враховує інтересів різних суб'єктів діяльності. [7, с. 29] Критики цього механізму вважають, що в ринкових умовах він не діє або є неефективним, а ЖКГ функціонує за принципами та законами ринку. [2] Це передбачає альтернативні форми управління та форми власності в сфері ЖКП, а також перехід до повної платності ЖКП для населення, що було закладено у програмі реформування. [6]

Але інші дослідники виходять з того, що ЖКП є суспільним благом, й це є умовою для створення економічних механізмів, що дозволяють звести до мінімуму саму можливість прояву приватних інтересів. В. Куйбіда вважає, що ринок ЖКП є специфічним, що населення не може контролювати обсяг та якість наданих послуг, торгуватися по ціні та відмовитися від їх споживання. М. Наріжний вважає, що завдання у сфері ЖКГ не можуть бути повністю вирішені лише за допомогою ринкових відносин. Для досягнення цілей і вирішення проблем необхідне застосування різних методів, включаючи пряму участь держави. [10, с. 255-256] На думку багатьох дослідників, висока соціальна значущість та монополізм галузі обумовлюють необхідність держрегулювання тарифів на послуги ЖКГ, яке здійснюється шляхом встановлення граничних норм рентабельності, обмеження зростання витрат на оплату праці, затвердження рівня тарифів тощо. [6] З точки зору наявності природних монополій у сфері ЖКП господарський механізм має бути орієнтований на держрегулювання. [15] До основних методів регулювання належать: бюджетне регулювання (субсидування), податкове регулювання, контроль якості, стандартизація, регулювання тарифів, захист конкуренції, екологічне регулювання. [9, с. 59] Науковці, які вивчали зарубіжний досвід, звертають увагу на те, що процес реформування ЖКГ пережили всі розвинуті держави, а їх уряди проводили політику, яка мала забезпечити держпідтримку комунальним підприємствам і допомогти знайти додаткові джерела фінансування. [8, с. 207]

Автор статті керується підходом, який був сформульований в Бад-Годесберзькій програмі Соціал-демократичної партії Німеччини, а саме «ринок – наскільки можливо, соціалізм – наскільки необхідно». [18] Водночас ми не можемо зводити проблему до дихотомії ринок-держава. Є й третій елемент – громадянське суспільство. Тому слід звернути увагу не лише на альтернативні форми управління та власності, а й різні форми об'єднань власників, які зможуть контролювати і витрати грошових коштів, і весь процес комунального обслуговування, вибирати структуру, яка надасть найвигідніші умови комунального обслуговування. [8, с. 210] Приватні нові форми – компанії з управління – виникали в будинках, які були введені в експлуатацію з середини 1990-тих рр., але більшість будинків були зведені з радянських часів. Закон про ОСББ ухвалили у 2002 р. [12], а законодавчий механізм, який регламентував перехід до нових форм – після Революції Гідності у 2015 р. [13] Актуалізують соціальні інтереси у сфері ЖКП й політичні партії, членами яких є фахівці. Найяскравіший приклад – членство голови Держкомітету з питань ЖКГ у 2005 р., міністра з питань ЖКГ у 2007-10 рр. О. Кучеренка в «Батьківщині». Також у цій сфері діють організації громадянського суспільства, наприклад, Асоціація

споживачів послуг монополій (до речі, її президентом був О. Кучеренко), Асоціація ОСББ тощо. [3]

Виділяють два основних підходи до регулювання ЖКГ – адміністративні, а також економічні методи, що використовують господарське законодавство, грошову та фінансову політику для впливу на інтереси об'єктів ЖКГ. [10, с. 256]

Д. Бізонич стверджує, що при формуванні держполітики в управлінні ЖКГ слід враховувати особливості галузі: соціальне навантаження, що обумовлює необхідність держрегулювання; масштабність та охоплення різних секторів, що передбачає різні види економічної діяльності та видів робіт; відсутність готової продукції; різні рівні регулювання (місцевий та центральний), місцевий рівень виробництва; висока монополізація; неможливість відмовитися від ЖКП та ін. [2]

В. Рибачук вважає, що механізм держуправління має бути заснований на таких принципах: пріоритет соціальних, регіональних і суспільних інтересів над галузевими, відомчими та локальними; орієнтація на різні форми власності; поступова децентралізація управління і передача низки управлінських функцій на місцевий рівень; посилення антимонопольної політики в ЖКГ; поділ функцій замовника та підрядника експлуатації житлового фонду; нормативний принцип ресурсозабезпечення і виділення різних рівнів обслуговування населення; орієнтація на різні джерела фінансування: централізовані та децентралізовані фінансові ресурси; залучення населення до участі в управлінні ЖКГ. [15]

Д. Бізонич класифікує механізми держрегулювання ЖКГ за способом впливу, за суб'єктом впливу (органи держави, місцевого самоврядування, житлово-комунальні підприємства), за об'єктом впливу (регіон, ЖКГ, підприємство), за формою впливу (держуправління, держрегулювання, реалізація держполітики), за спрямованістю впливу (реформування, модернізація, ресурсозбереження, демонополізація, реструктуризація, концесійні, формування тарифів, підготовка кадрів, фінансове забезпечення, соціальний захист, фінансування видатків на оплату ЖКП, відтворення та утримання житла, управління витратами, використання комунальної власності), за метою впливу. [2]

І. Драган та деякі інші дослідники особливу увагу приділяють антимонопольній політиці в контексті держуправління системою ЖКП, оскільки в країні закладено можливості для запровадження штучного монополізму. Тому тарифи мають регулюватися державою, а функції державних органів полягають в запобіганні запровадженню необґрунтованих тарифів з боку монополістів, дискримінаційних цін, обмежень послуг ЖКГ та перешкод для доступу на ринки іншим суб'єктам господарювання. [2]

Враховуючи недоліки функціонування ЖКГ, вагоме місце посідає політика енергозбереження та енергоефективності. Зокрема, важливо: впроваджувати вже існуючі практики та досвід упроваджених проєктів щодо можливих механізмів залучення зарубіжних фінансових ресурсів; сформувати механізми стимулювання регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування щодо досягнення на регіональному рівні оптимальних показників енергозбереження для залучення інвесторів у регіональні програми з енергоефективності; створення сприятливих умов для підприємств промисловості та комунальних підприємств у галузі фінансування програм з енергоефективності й енергозбереження; проведення системної інформаційно-роз'яснювальної роботи з населенням, прийняття рішень, зрозумілих споживачам. [8, с. 209]

Нормативно-правову базу держуправління в галузі складають Конституція, Цивільний кодекс, до січня 2026 р. – Житловий кодекс, закони «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про енергозбереження». На початку ХХІ ст. в рамках курсу на інституційні реформи, оголошеного главою держави після президентських виборів 1999 р., ухвалили перші закони, що регламентували цю сферу – «Про житлово-комунальні послуги» (2004), «Про питну воду та питне водопостачання» (2002), «Про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків» (2001), постанови уряду, зокрема про затвердження Загальнодержавної програми реформування та розвитку ЖКГ на 2004-2010 рр. (2004), накази центральних органів виконавчої влади (далі – ЦОВВ) тощо. Проте плани реформування ЖКГ швидко не були реалізовані. Новий сплеск нормативного регулювання припав на період після Революції Гідності. Були внесені зміни до законів, які, зокрема, заклали обов'язок надавачів ЖКП укладати прямі договори зі споживачами. При цьому тарифи не потрібно було затверджувати в органах місцевого самоврядування, а співвласники самостійно могли визначити його для ОСББ або управляючої компанії. Також співвласники самі могли вибрати перелік послуг, контролювати їх якість. Але у встановлений законом «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» [13] термін ОСББ не були створені в більшості будинків та, відповідно, не було визначено управителів. Цей термін неодноразово переносили. Після повномасштабного вторгнення зростання міжнародної фінансової допомоги сприяло розробці та ухваленню Закону «Про основні засади житлової політики» (на момент написання статті він ще не був підписаний та опублікований – аналіз ухваленого за основу проєкта див. випуск 14 журналу). Погіршення відносин з РФ також зумовило ухвалення законів «Про енергетичну ефективність будівель» та «Про енергетичну ефективність», які стосуються в т.ч. системи надання ЖКП.

Система управління сфери ЖКП включає державний, регіональний та муніципальний рівні, які взаємодіють між собою. [15]

До суб'єктів держрегулювання, безумовно, належать Верховна Рада, яка ухвалює закони та виконує інші функції (контрольну тощо), та Президент, який підписує закони, а протягом кількох років після прийняття Конституції міг видавати укази з питань управління. Крім того, він має важелі впливу на розвиток сфери ЖКП, включно визначення напрямів реформування в посланнях парламенту, контроль за діяльністю уряду, розгляд питань РНБО тощо. Систему суб'єктів адміністративного управління утворюють органи виконавчої влади, а саме Кабінет Міністрів; ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері ЖКГ (у 2007 р. створили Міністерство з питань ЖКГ; наразі це Міністерство розвитку громад та територій), інші ЦОВВ, зокрема міністерства економіки, енергетики, Держпродспоживслужба тощо. Важливу роль грає Міністерство цифрової трансформації. Д. Бізонич наводить порівняльну таблицю повноважень уряду та Міністерства розвитку громад та територій у регулюванні сфери надання ЖКП. [1]

Водночас організаційні засади держрегулювання системи ЖКП суперечливі. Так, ексміністр з питань ЖКГ О. Кучеренко, який нині входить до опозиції, стверджує, що насправді вертикалі влади у галузі немає. Особливе місце в управлінні належить Нацкомісії, що здійснює держрегулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. І підпорядковується вона хіба що Кабміну, натомість Міненерго не має важелів впливу. Те саме стосується задіяних держпідприємств («Нафтогаз України» тощо). Тому ексміністр з точки зору формування вертикалі позитивно оцінив, коли у січні 2026 р. міністр енергетики був одночасно призначений Першим віцепрем'єром. [17] Але він звертає увагу й на те, що й за час, коли новий Перший віцепрем'єр очолював уряд, систему розподіленої генерації не вдалося розбудувати. Але тут йдеться не про організаційні засади, а про негативну політичну оцінку індивідуальних якостей.

Ю. Мохова та І. Гордієнко визначає форми (контроль за обсягом пропозиції продукції, структурою та рівнем цін, правилами безпеки, рівнем доходів, фінансовою структурою, якістю продукції, структурою власності організації) та методи (прямі, непрямі, адміністративне та економічне регулювання) держрегулювання ЖКГ. [9, с. 61-62] Головними напрямками удосконалення системи управління вони називають: удосконалення законодавчої бази, механізму створення інституту відповідальних власників житла, підвищення якості ЖКП і удосконалення тарифної та цінової політики, удосконалення фінансово-стабілізаційної політики, системи управління ЖКГ, політики соцзахисту. Підвищення ефективності державного контролю та

регулювання технічного стану об'єктів ЖКГ є умовою запровадження ринкових механізмів його функціонування та проведення системних перетворень. [9, с. 62]

Д. Бізонич також надає рекомендації: підготовка високопрофесійних управлінських кадрів інституцій управління розвитком ЖКГ; налагодження цими інституціями на системних засадах конструктивної співпраці з науковцями, інститутами громадянського суспільства, іноземними фахівцями, міжнародними організаціями тощо. [1]

Як зазначає І. Драган, найкращим інструментом управління ЖКГ є програми розвитку й реформування галузі кожного регіону, міста, села та селища або ОТГ. [5, с. 87] Регіональне управління ЖКГ реалізується через управління та відділи регіонального розвитку та ЖКГ обласних та районних держадміністрацій. Вони допомагають реалізовувати держполітику та програми у галузі, виконують управлінські функції та сприяють вирішенню проблем обслуговування населення. [10, с. 256]

В. Лук'янов визначає такі напрями діяльності регіональних органів влади: формування взаємозв'язків у сфері ЖКГ між суб'єктами й об'єктами на рівні регіону, сприяння розумінню сутності економічних відносин у сфері ЖКГ крізь призму економічних потреб і інтересів людини; дотримання принципів і специфіки регіонального управління, які базуються на кількісних та якісних показниках; визначення особливостей регіонального управління, які формуються під впливом ендогенних і екзогенних факторів тощо. [8, с. 210]

В разі реалізації після скасування воєнного стану та внесення змін до Конституції згідно з розробленою Дорожньою картою децентралізації [4] функції можуть перейти до виконкомів обл- та райрад. Проте, виходячи з досвіду Франції, Польщі, в процесі децентралізації фінансові ресурси регіонального самоврядування зростають значно менше, ніж місцевого. Тому без державних субвенцій обійтись буде неможливо.

Натомість вони зростатимуть на муніципальному рівні. Тут управління системою ЖКП здійснюють міські, сільські, селищні ради та їх виконкоми. Важливість цього рівня зросла після 2014 р., коли прискорила політика децентралізації. Це відповідало ранішнім прогнозам дослідників. Ще за кілька років до того В. Рибачук та ін. пов'язували розвиток системи ЖКП з децентралізацією і розукрупненням низки управлінських функцій. [15]

Проте є нюанси. Зростання ресурсів місцевого самоврядування неоднорідне і залежить від потенціалу населеного пункту, що дозволяє реалізувати програми модернізації. Так, у 2021 р. Київрада прийняла таку програму. [16] Менші можливості мали дрібніші громади, й там програми модернізації мають перебирати місцеві держадміністрації. Слід звернути й на такий аспект як дефіцит фахівців на місцевому рівні.

Політологічний контекст системи надання ЖКП включає ще один аспект. Він стосується відносин між міжнародним співтовариством та Україною та включає, по-перше, вимоги з модернізації ЖКП в обмін на вступ до міжнародних організацій або надання допомоги. Наприклад, це стосується поводження з відходами. Вперше відповідний закон прийняли у 1998 р., але у 2022 р. на його заміну та на вимогу ЄС ухвалили новий. [14] По-друге, це проекти міжнародних організацій в сфері ЖКП. Таблицю проектів станом на 2017 р. за участю Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Євроінвестбанку, ЄБРР, Міжнародної фінансової корпорації та ін., наводить В. Лук'янов. [8, с. 208] Після початку повномасштабного вторгнення РФ географія проектів та їх суб'єктів розширилась.

Висновки. Отже, розвиток політичної сфери суспільства та системи надання ЖКП відбувається у тісній взаємодії. Причому цей зв'язок має характер не лише policy, а й politics. Сфера ЖКП є майданчиком взаємодії інтересів різних соціальних груп, які актуалізуються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, політичних партій, громадських організацій. Ці інтереси розгортаються на національному, регіональному та муніципальному рівнях формування політичних відносин. Характер державної політики та ситуації у цій сфері залежить від того, наскільки ЖКП усвідомлюються як суспільні блага, а не лише як ринковий товар, а відтак на них поширюється, зокрема, принцип соціальної справедливості.

Перспективи досліджень пов'язані з вивченням, по-перше, інтересів стейкхолдерів – соціальних груп та політичних акторів – у сфері ЖКП та їх актуалізацією у політиці, по-друге, впливу державної політики, наприклад житлової, на розвиток системи ЖКП, по-третє, регіональних особливостей такого розвитку та їх впливу на політичні процеси, по-четверте, наслідків реалізації проектів міжнародних організацій щодо модернізації ЖКП.

Список використаних джерел

1. Бізонич Д.В. Інституції державного управління розвитком житлово-комунального господарства сучасної України: сутнісні та нормативно-правові засади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. №3. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.3.36. URL: <https://surl.li/jxoauj> (дата звернення: 10.01.2026).

2. Бізонич Д.В. Репрезентація змістовної складової поняття «державне управління в сфері ЖКП». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. №7. URL: <https://surl.li/dmdhgv> (дата звернення: 10.12.2025).

3. Декларація принципів спільноти ПРООСББ. URL: <https://proosbb.info/declaration> (дата звернення: 01.10.2024).

4. Дорожня карта децентралізації: реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://surl.li/qjzmqr> (дата звернення: 25.08.2025).
5. Драган І.О. Державне управління розвитком житлово-комунального господарства й принципи його реформування. *Економіка та держава*. 2009. № 4. С. 87–90. URL: <https://surl.li/msdhgn> (дата звернення: 10.01.2026).
6. Куц Я.В. Державне управління у сфері надання житлово-комунальних послуг: аспекти теорії і практики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. №9. URL: <https://surl.li/vrccjk> (дата звернення: 27.12.2025).
7. Лега Ю.Г., Качала Т.М., Чечетова Н.Ф. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки. Черкаси: ЧДТУ, 2003. 220 с.
8. Лук'янов В.І. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку житлово-комунального господарства регіонів України. *Проблеми економіки*. 2017. №4. С. 206-211. URL: <https://surl.li/rumbxm> (дата звернення: 01.11.2025).
9. Мохова Ю.Л., Гордієнко І.В. Особливості державного регулювання житлово-комунального господарства в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Том 31(70). №1. С. 58-62. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.1/10>.
10. Наріжний М.М. Система публічного управління житлово-комунальним господарством України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Випуск 6. С. 254-258.
11. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 р. №2189-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. №1. Ст. 1. URL: <https://surl.li/kqwnyw> (дата звернення: 17.09.2025).
12. Про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків: Закон України від 29.11.2001 р. №2866-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №10. Ст. 78. URL: <https://surl.li/joziyo> (дата звернення: 17.09.2025).
13. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14.05.2015 р. №417-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. №29. Ст. 262. URL: <https://surl.li/xddzhl> (дата звернення: 17.09.2025).
14. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. №2320-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2023. №17. Ст. 75. URL: <https://surl.li/tokozt> (дата звернення: 20.09.2025).
15. Рибачук В.Л. Житлово-комунальні послуги як об'єкт державного управління в умовах ринкової економіки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. №3. URL: <https://surl.li/sjzihg> (дата звернення: 27.11.2025).
16. У столиці модернізують систему управління за житлово-комунальними послугами. URL: <https://surl.li/ndsrfs> (дата звернення: 23.04.2022).
17. Це треба було робити рік тому! Кучеренко жорстко про режим надзвичайної ситуації в енергетиці. URL: <https://surl.li/hbeiqb> (дата звернення: 18.01.2025).

18. German History in Documents and Images. URL: <https://surl.lu/gkiepu> (дата звернення: 23.11.2025).

PhD Student **Ihor STEPANIUK**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

PROVISION OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES AS A FACTOR OF SOCIO-POLITICAL RELATIONS

The system of providing housing and communal services is a significant factor in the formation of relations between the authorities and citizens. This was confirmed by current events in Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian war. At the same time, until recently, the development of the system of providing these services was researched mainly by representatives of economic science and the field of public administration. The purpose of the article is to analyze the main directions of the relationship between the sphere of housing and communal services and the formation of political relations in Ukrainian society. The conducted research shows that the interaction of these spheres is not only policy, but also politics. The system of providing housing and communal services is a platform for the interaction of the interests of various social groups, which are actualized in the activities of state authorities and local governments, political parties, and public organizations. The nature of the policy and the situation in this area depends on whether housing and communal services are perceived only as a market commodity or also as public goods, and therefore, in particular, the principle of social justice applies to them. The formation of legal and organizational principles of policy in the field of providing housing and communal services at the state, regional and municipal levels is analyzed. This formation took place in the process of gaining state independence, the transition from neoliberal to institutional reforms at the turn of the 20th and 21st centuries. The development of sectoral policies – antitrust, energy efficiency, etc. – also plays a significant role. The Revolution of Dignity and the Russian-Ukrainian war significantly accelerated the reforms. Also, the development of the system of providing housing and communal services as a factor of socio-political relations depends on the international relations of Ukraine. In recent years the world community and international organizations have become the active subject of this development.

Keywords: housing and communal services; socio-political relations; public management; regional administration; political parties; non-governmental organizations; decentralization; local self-government; international organizations.

REFERENCES:

1. Bizonych D.V. Instytuttsii derzhavnoho upravlinnia rozvytkom zhytlovo-komunalnoho hospodarstva suchasnoi Ukrainy: sutnisni ta normatyvno-pravovi zasady [Institutions of state management of the development of housing and communal services in modern Ukraine: essential and regulatory principles]. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. 2021. №3. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.3.36. Retrieved January 10, 2026, from: <https://surl.li/jxoayj> {in Ukrainian}.
2. Bizonych D.V. Rerezentatsiia zmistovnoi skladovoi poniattia «derzhavne upravlinnia v sferi ZhKH» [Representation of the substantive component of the concept of "public administration in the sphere of housing and utilities"]. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. 2018. №7. Retrieved December 10, 2025, from: <https://surl.li/dmdhgv> {in Ukrainian}.
3. Deklaratsiia pryntsyviv spilnoty PROOSBB [Declaration of Principles of the PROOSBB Community]. Retrieved October 01, 2024, from: <https://proosbb.info/declaration> {in Ukrainian}.
4. Dorozhnyia karta detsentralizatsiui: reforma mistsevoho samovryaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady [Decentralization roadmap: reform of local self-government and territorial organization of power]. Retrieved August 25, 2025, from: <https://surl.li/qjzmqr> {in Ukrainian}.
5. Drahan I.O. Derzhavne upravlinnia rozvytkom zhytlovo-komunalnoho hospodarstva y pryntsyvy yoho reformuvannia [State management of housing and communal services development and principles of its reform]. Ekonomika ta derzhava. 2009. № 4. S. 87–90. Retrieved January 10, 2026, from: <https://surl.li/msdhgn> {in Ukrainian}.
6. Kuts Ya.V. Derzhavne upravlinnia u sferi nadannia zhytlovo-komunalnykh posluh: aspekty teorii i praktyky [Public administration in the field of housing and communal services: aspects of theory and practice]. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. 2017. №9. Retrieved December 27, 2025, from: <https://surl.li/vpccjk> {in Ukrainian}.
7. Leha Yu.H., Kachala T.M., Chechetova N.F. Vdoskonalennia upravlinnia zhytlovo-komunalnym kompleksom Ukrainy v suchasnykh umovakh rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Improving the management of the housing and communal complex of Ukraine in modern conditions of national economic development]. Cherkasy: ChDTU, 2003. 220 s. {in Ukrainian}.
8. Lukianov V.I. Analiz suchasnoho stanu ta tendentsii rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva rehioniv Ukrainy [Analysis of the current state and trends in the development of housing and communal services in the regions of Ukraine]. Problemy ekonomiky. 2017. №4. S. 206-211. Retrieved November 01, 2025, from: <https://surl.li/pymbxm> {in Ukrainian}.

9. Mokhova Yu.L., Hordiienko I.V. Osoblyvosti derzhavnoho rehuliuвання zhytlovo-komunalnoho hospodarstva v Ukraini [Peculiarities of state regulation of housing and communal services in Ukraine]. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Derzhavne upravlinnia. 2020. Tom 31(70). №1. S. 58-62. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.1/10>. {in Ukrainian}.

10. Narizhnyi M.M. Systema publichnoho upravlinnia zhytlovo-komunalnym hospodarstvom Ukrainy [The system of public management of housing and communal services in Ukraine]. Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava. 2023. Vypusk 6. S. 254-258. {in Ukrainian}.

11. Pro zhytlovo-komunalni posluhy [About housing and communal services]: Zakon Ukrainy vid 09.11.2017 r. №2189-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2018. №1. St. 1. Retrieved September 17, 2025, from: <https://surl.li/kqwnyw>. {in Ukrainian}.

12. Pro obiednannia spivvlasnykiv bahatokvartyrnykh budynkiv [About the associations of co-owners of apartment buildings]: Zakon Ukrainy vid 29.11.2001 r. №2866-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2002. №10. St. 78. Retrieved September 17, 2025, from: <https://surl.li/joziyo>. {in Ukrainian}.

13. Pro osoblyvosti zdiisnennia prava vlasnosti u bahatokvartyrnomu budynku [On the peculiarities of exercising ownership rights in an apartment building]: Zakon Ukrainy vid 14.05.2015 r. №417-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2015. №29. St. 262. Retrieved September 17, 2025, from: <https://surl.li/xddzhl>. {in Ukrainian}.

14. Pro upravlinnia vidkhodamy: Zakon Ukrainy vid 20.06.2022 r. №2320-IKh. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2023. №17. St. 75. Retrieved September 20, 2025, from: <https://surl.lt/tokozt>. {in Ukrainian}.

15. Rybachuk V.L. Zhytlovo-komunalni posluhy yak ob'ekt derzhavnoho upravlinnia v umovakh rynkovoї ekonomiky [Housing and communal services as an object of public administration in a market economy]. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. 2012. №3. Retrieved November 27, 2025, from: <https://surl.li/sjzihg> {in Ukrainian}.

16. U stolytsi modernizuiut systemu upravlinnia za zhytlovo-komunalnymy posluhamy [The capital is modernizing the housing and communal services management system]. Retrieved April 23, 2022, from: <https://surl.lt/ndsrf> {in Ukrainian}.

17. Tse treba bulo robyty rik tomu! Kucherenko zhorstko pro rezhy m nadzvychnoi sytuatsii v enerhetytsi [This should have been done a year ago! Kucherenko harshly criticizes the emergency regime in the energy sector]. Retrieved January 18, 2025, from: <https://surl.li/hbeiqb>. {in Ukrainian}.

18. German History in Documents and Images. Retrieved November 23, 2025, from: <https://surl.lu/gkiepu>. {in English}.